

10. PARTICIPACIÓ

Tant pel que fa als adults com als infants, el desenvolupament de la cultura de la participació pot ser un avenç molt poderós en la democràcia.

La participació és un principi essencial dels drets humans així com una pràctica de ciutadania per a totes les persones. L'afirmació del dret dels infants a participar és un dels principis rectors de la Convenció sobre els drets de l'infant i una de les seves innovacions més progressistes (vegeu Capítol 1, sobre la Convenció dels Infants).

La Convenció estableix diferents aspectes sobre el dret dels infants a participar:

- **El dret a expressar la seva opinió lliurement en tots els assumptes que l'afecten** i que aquesta sigui tinguda en compte (article 12)
- **Llibertat d'expressió**, incloent-hi el dret a cercar, rebre i difondre informació i idees de tota mena (article 13)
- **Llibertat de pensament, consciència i religió** (article 14)
- **Llibertat d'associació** (article 15)
- **Dret d'accés a la informació** i materials de fonts nacionals i internacionals (article 17)
- **Dret a participar a la vida cultural de la comunitat** (article 31)

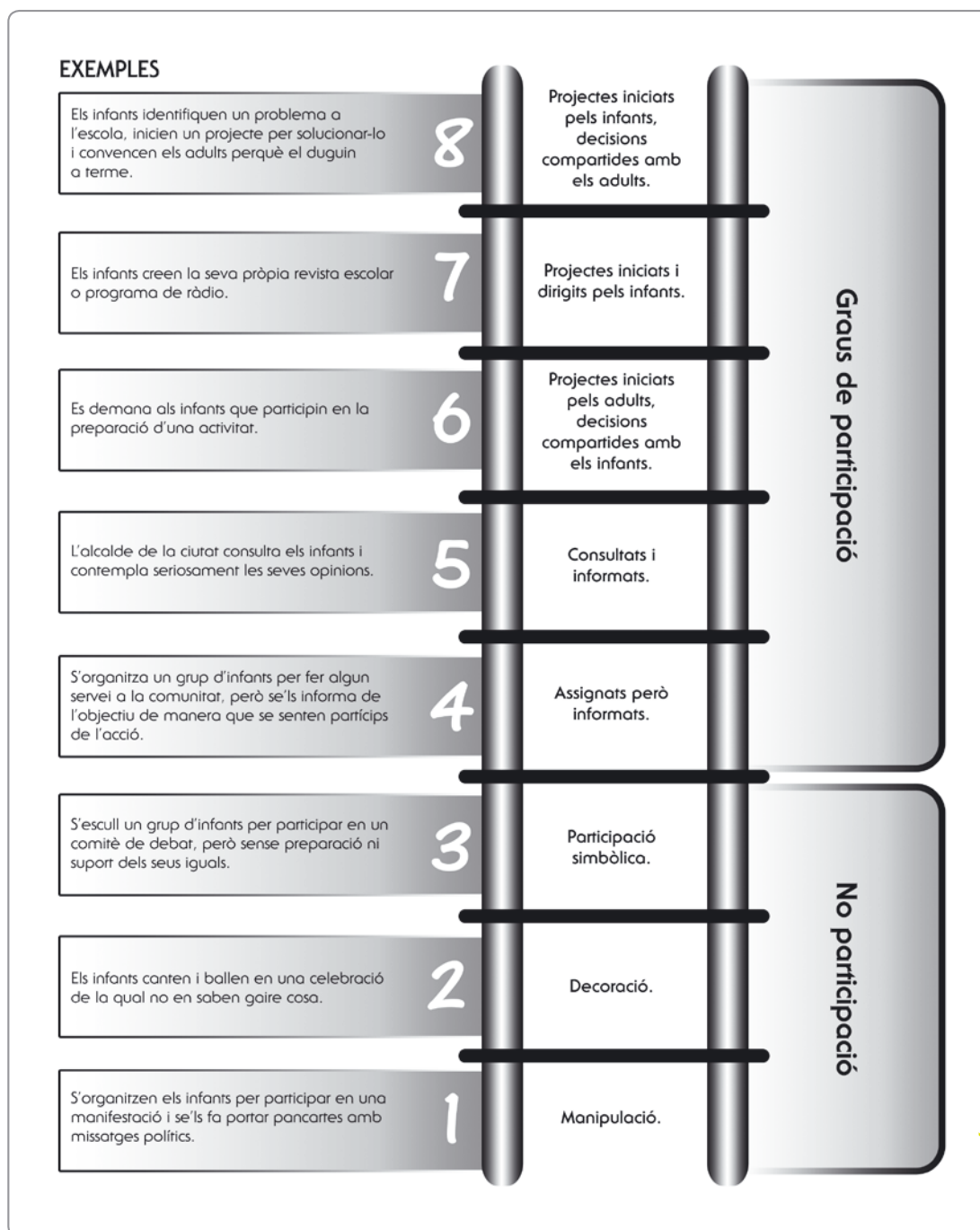
Per què és important la participació dels infants?

El principal prerequisit d'una participació significativa és que els adults respectin les capacitats dels infants de prendre part en les decisions i els reconeixin com a iguals, és a dir, una relació de companyonia en comptes de les relacions tradicionals basades en el poder i el control de l'adult sobre l'infant. En cas contrari, la participació dels infants és pura participació simbòlica ja que poden donar les seves opinions, però no poden decidir sobre com són tingudes en compte les seves aportacions o si ho són.

L'essència de la participació està ben explicada amb el model de l'escala de participació,¹ amb el qual Roger Hart descriu una escala de vuit graons.

PARTICIPACIÓ

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

Font: El model va ser desenvolupat per Hart, Roger: *Children's Participation from Tokenism to Citizenship*: UNICEF, Centre de Recerca Innocenti, Florència, 1992.

Els tres primers graons o nivells són la manipulació, la decoració i la participació simbòlica, falsos mitjans de participació que poden dificultar el procés general. Les formes reals de participació són les designades per aquest model com «assignats però informats», en el qual es dóna als infants uns rols específics, i «consultats i informats», nivell en què els infants aconsellen en els programes dirigits per adults i entenen que la seva opinió tindrà uns efectes en el resultat. Els nivells o graons més avançats són el de «projectes iniciats pels adults, decisions compartides amb els infants», en què es comparteix la decisió fent un procés amb els infants, el de «projectes iniciats i dirigits pels infants», en què els adults hi tenen un paper estrictament de suport i consell i «projectes iniciats pels infants, decisions compartides amb els adults». Aquest últim nivell proporciona als infants l'oportunitat de prendre decisions conjuntament, d'una cogestió i responsabilitat compartida entre infants i adults i d'accedir mútuament a la informació dels altres aprenent de les experiències respectives.

Una participació satisfactòria no es limita a un sol projecte, sinó que és un procés constant que contribueix a construir la cultura de la participació per tot l'entorn de l'infant: la família, l'escola, les institucions educatives, el sistema sanitari, la comunitat i la societat. Tant pel que fa als adults com als infants, el desenvolupament de la cultura de la participació pot ser un avenç molt poderós en la democràcia i la comprensió dels drets humans i el foment de la ciutadania activa de la qual en resulta beneficiada tota la societat.

Com posar en pràctica la participació amb els infants

El primer i més important és que els infants es trobin en un entorn propici, ja que s'obriran amb confiança quan sentin que el que diuen té rellevància i quan entenguin l'objectiu de la seva implicació.

Com que els infants pensen i s'expressen de diferent manera que els adults, el seu procés participatiu s'hauria de basar en qüestions concretes i experiències o situacions reals i anar variant-ne la complexitat en relació amb el **desenvolupament progressiu de les capacitats de l'infant**. Exercicis per començar podrien ser consultes i enquestes d'opinió sobre diversos temes dirigits per adults, i més endavant es poden anar introduint els infants en formes de participació més complexes com ara involucrar-los en la planificació, implementació, gestió, seguiment i avaluació de programes. Els projectes iniciats per infants i joves, la recerca, l'autodefensa, la representació i la cogestió amb els adults en organitzacions i institucions són altament educatius i experiències importants per als infants més grans.

REFLEXIÓ: *Qui decideix quin tipus de participació és apropiada per als infants en els diferents nivells de maduresa? Com es pren aquesta decisió?*

Els processos de participació significativa fan treballar un ampli ventall d'habilitats i competències, els infants adquireixen nova informació, aprenen sobre els seus drets i coneixen els punts de vista d'altres persones mitjançant l'escolta activa. En formar i articular la seva opinió milloren la capacitat de comunicació, el pensament crític i les habilitats organitzatives i per a la vida; experimenten que la seva intervenció pot clarament suposar una diferència.

Per aconseguir la cultura dels drets humans a Europa, la implementació de la participació dels infants és una missió que actualment està en constant procés, la major barrera per a la qual són les actituds dels adults, fortament arrelades. Per aquest motiu, és necessari que desenvolupem les capacitats, tant dels adults com dels infants, de posar en pràctica els drets humans, els drets dels infants, la facilitació, les pràctiques ètiques i la recerca. Totes aquelles persones que treballen amb infants, o per a ells, haurien d'interioritzar els principis bàsics de la participació infantil i desenvolupar la capacitat de facilitar-la, donar-hi suport i promoure-la, així com també és essencial que hi hagi compromís polític i econòmic en la seva promoció. Tot i que la construcció d'una cultura de participació requereix recursos humans i econòmics, els resultats valen la pena.

Exemples d'una bona pràctica de participació

Arreu d'Europa podem trobar bons exemples de participació infantil satisfactòria.

Família: la participació dels infants pot començar a casa fent que els més petits tinguin un paper important a la presa de decisions familiars. Els infants participants a la conferència del Consell d'Europa «Construir una Europa per i amb els infants» van dir:

Hem participat amb les nostres famílies amb èxit a l'hora de prendre decisions sobre [...] com ens agradaria passar el nostre temps lliure, què volem menjar, de vegades fins i tot, l'escola on volem anar, com ens repartim les tasques, resolent problemes familiars o organitzant esdeveniments.²

Escola: les escoles poden ser models de bones pràctiques participatives. Crear les normes de l'escola conjuntament o encarregar als infants la decoració i l'ordre de la classe poden ser bons punts de partida, que alhora ajuden els infants a identificar-se amb el seu entorn escolar. Tot i així, els Consells escolars i els Parlaments infantils només són exercicis de participació vàlids si se'ls dóna l'oportunitat de prendre decisions reals. Els infants també poden participar quan es tracten problemes com l'assetjament escolar, l'exclusió o altres formes de violència a l'escola, així com en la producció de revistes, programes de ràdio, pàgines d'Internet, l'organització de clubs, festivals o campanyes, cosa que afavoreix la democràcia a l'escola.³

Activitats de lleure: els programes extraescolars proporcionen als infants experiències que els demostrin que la seva participació sí que és rellevant. Diferents organitzacions, associacions de lleure, espais informals, programes de carrer, festivals, Internet i les noves plataformes multimèdia ofereixen oportunitats diverses per exercir la democràcia. Les activitats educatives que es donen fora de l'escola sovint poden ser complementàries a projectes escolars.

Els infants vulnerables: la participació és molt important i estimulante per als nens més vulnerables ja que aquells que viuen en la pobresa o en certes institucions sovint els manquen fins i tot les mínimes formes de participació. Tots els infants haurien de ser acollits en un entorn agradable per un equip ben format quan arriben a una institució o hospital o s'enfronten a una acció policial o un procés judicial, ja sigui com a víctimes o com a infractors. L'interès superior dels infants només pot ser respectat si se'ls dóna l'oportunitat d'expressar el seu parer i opinar sobre els processos que els afecten.

La participació dels infants en processos governamentals

Àmbit comunitari: hi ha un ampli ventall de bones oportunitats per promoure la participació dels infants en projectes que milloren el benestar de la seva comunitat. El Consell d'Europa ha fet una Recomanació sobre el foment de la participació de la gent jove en els municipis que pot suposar un bon punt de partida per actuar tant pel que fa als municipis com als mateixos grups d'infants.⁴

REFLEXIÓ: *Com podem engrescar els infants a participar en el govern i alhora protegir-los de la manipulació política dels adults?*

Hi ha diversos bons exemples de lleis i legisladors que regularment consulten infants; a Londres, per exemple, l'alcalde consulta els infants sobre com fer una ciutat més adequada per a ells, especialment en àmbits com el transport, parcs, seguretat i violència a Internet.⁵ A Escòcia el programa «Community Partners», que es renova cada cinc anys, estudia com la participació activa comunitària podria ser un mitjà efectiu per contrarestar l'exclusió dels joves i els infants i ha recollit els programes que en sorgeixen, les metodologies i els resultats en una guia.⁶

Àmbit nacional: alguns països europeus tenen una política nacional per promoure la participació dels infants. A Alemanya, Noruega i Gran Bretanya, per exemple, els governs donen suport a la implicació dels infants i les seves famílies o tutors en el desenvolupament i realització de les responsabilitats dels infants i conviden els municipis i les organitzacions a fer el mateix. Com que aquestes innovacions moltes vegades requereixen canvis d'organització cultural, passar del compromís a la pràctica sovint resulta difícil.⁷

Àmbit internacional: els infants poden participar millor en processos locals i nacionals, on es poden tenir en compte les seves vivències diàries, tot i així, en un programa ben planificat, els infants poden implicar-se també en la presa de decisions en l'àmbit internacional.

La participació dels infants i joves ha estat un pilar central en l'*Estudi sobre la violència contra els infants de les Nacions Unides*. Els infants van participar en consultes regionals i les seves recomanacions van ser incloses als documents finals d'aquelles consultes i, tot i que aquest procés innovador va suposar un repte per als organitzadors, es van obtenir uns resultats molt engrescadors i reveladors.⁸

Principis per promoure la participació dels infants

UNICEF, l'organització mundial que lluita pels drets i el benestar dels infants, ha establert uns principis per garantir la participació significativa dels infants. Aquestes pautes són útils per a qualsevol forma de participació:

- Els infants han d'entendre de què tracta el projecte o el procés, perquè serveix i quin és el seu paper.
- Les relacions de poder i les estructures de presa de decisions han de ser transparents.
- En qualsevol iniciativa els infants han de ser tinguts en compte des de tan aviat com sigui possible.
- Tots els infants han de ser tractats amb el mateix respecte independentment de l'edat, la situació, l'ètnia, les habilitats o altres factors.
- S'han d'establir les normes bàsiques amb els infants des del primer moment.
- Els infants tenen dret que les seves opinions i experiències siguin respectades.⁹

Instruments importants de defensa dels drets humans

El Consell d'Europa

La participació és una qüestió important en l'àrea de treball del Consell d'Europa, especialment pel que fa a la gent jove. De manera exclusiva, el Consell d'Europa ha introduït un sistema de gestió en el sector de joventut, en què els representants de les organitzacions juvenils europees i els governs decideixen conjuntament sobre el programa de joventut del Consell i el pressupost. En cooperació amb el Congrés d'Autoritats Locals i Regionals, el 1992 es va fer una Carta europea sobre la participació dels joves en la vida local i regional, que va ser revisada el 2003. Aquesta eina única no només fomenta la participació de la gent jove, sinó que també presenta idees concretes i instruments que poden fer servir tant la gent jove com les autoritats locals. El 2007, a més, es va fer un manual pràctic amb més idees titulat *Have Your Say!* (Digues la teva!).

Les Nacions Unides

Els drets relacionats amb la participació estan estretament relacionats amb els de ciutadania, tant pel que fa a les llibertats que comporten com a les responsabilitats que suposen (vegeu Tema 1, «Ciutadania»). **La Declaració universal dels drets humans** reconeix a l'article 29 la importància de la participació dels ciutadans per a la comunitat, així com per als mateixos ciutadans:

Tota persona té deures envers la comunitat, ja que només en aquesta li és possible el lliure desenvolupament de la seva personalitat.

Tot i així, només amb l'adopció de la Convenció sobre els drets de l'infant el 1989, els drets i beneficis de la participació es van considerar aplicables als infants. La seva participació es garanteix en un ampli espectre de la vida comunitària:

- Article 9: Dret a participar en tots els procediments relacionats amb l'atenció i la custòdia.
- Article 12: Dret a participar en la presa de decisions en tots els assumptes que afectin l'infant.
- Article 13: Dret a expressar opinions i adquirir i difondre informacions de tota mena.
- Article 15: Llibertat d'associació.
- Article 23: El dret de qualsevol infant amb alguna discapacitat a la participació activa a la comunitat.
- Article 30: El dret dels infants de minories ètniques o indígenes a participar en la comunitat del seu grup així com la de la societat en general.
- Article 31: Dret a participar plenament en la vida cultural i artística.

La CDI defineix *infant* com qualsevol persona menor de divuit anys, cosa que inevitablement implica que no tots els infants tenen la mateixa competència o maduresa per participar de la mateixa manera. Per tractar aquesta qüestió, la Convenció aplica el principi del **desenvolupament progressiu de les capacitats de l'infant** i recomana que tant els pares com l'Estat reconeguin i responguin a les necessitats de l'infant en les seves habilitats i maduresa durant el creixement. Molts adults i institucions continuen tenint problemes per adaptar les actituds adquirides durant tant de temps per ajustar-les al dret de participació de l'infant a qualsevol edat.

Recursos d'utilitat

- BÄCKMAN, Elisabeth; TRAFFORD, Bernard, *Democratic Governance of Schools*: Consell d'Europa, 2007: <http://theewc.org/uploads/files/Democratic_governance_schools_en_061214.pdf>
- BROCKE, Hartmut; Karsten, Andreas, *Towards a common culture of cooperation between civil society and local authorities*, Centre Francès de Berlín, Berlín, 2007.
- *Building a Europe for and with Children, Children and young people's preparation seminar*: Consell d'Europa, Mònaco, 2006: <www.coe.int/.../children%5CSource%5Creports%5CMonacoPrepSeminar_en.doc>
- *Catch Them Young, Recommendations on children's participation*, Ministeri de la Comunitat Flamenca, Divisió de Joventut i Esport, Brussel·les, 2004: <<http://www.go-europe.nl/Youth-policy/docs/pdf/catchtheyoung.pdf>>
- «Children and Young People's Participation», *CRIN Newsletter no 16*: Child Rights Information Network, octubre 2002: <<http://www.crin.org/docs/resources/publications/crinvol16e.pdf>>
- *Children, Participation, Projects – How to make it work*: Consell d'Europa, 2004: <http://www.bernardvanleer.org/files/crc/3.A.5%20Council_of_Europe.pdf>
- *DIY Guide to Improving Your Community – Getting children and young people involved*: Save the Children, Escòcia, 2005: <<http://www.savethechildren.org.uk/resources/online-library/diy-toolkit-improving-your-community-%E2%80%94-getting-children-and-young-people>>
- DÜRR, Karlheinz, *The School: A democratic learning community*, DGIV/EDU/CIT (2003) 23final: Consell d'Europa, 2004: <http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Pdf/Documents/2003_23_All-EuropStudyChildrenParticipation_En.PDF>
- GOZDIK-ORMEL, Zaneta, «Have your say!» *Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life*: Consell d'Europa, 2007.
- HART, Roger, *Ladder of Participation, Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*: UNICEF, Centre de Recerca Innocenti, Florència, 1992.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
 Impressió amb finalitat educativa descarregada
 des del web aheadedu.org/PetitCompass

- *Learning to Listen, Core Principles for the Involvement of Children and Young People*: Department of Education and Skills, Children's and Young People's Unit, Regne Unit, 2001 Promoting Children's Participation in Democratic Decision making: <<http://www.dfes.gov.uk/listen-into-learn/downloads/LearningtoListen-CorePrinciples.pdf>>
- *Promoting Children's Participation in Democratic Decision making*: UNICEF Innocenti Research Centre, Florence, 2001: UNICEF, Centre de Recerca Innocenti, Florència, 2001: <<http://www.asylum-support.info/publications/unicef/democratic.pdf>>
- *Recommendation Rec(81)18 of the Committee of Ministers to Member States concerning Participation at Municipal Level*, Consell d'Europa, 1981: <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=600490&SecMode=1&DocId=673584&Usage=2>>
- *Seven Good Reasons for Building a Europe with and for Children*: Consell d'Europa, 2006: <http://www.coe.int/t/dg3/children/other%20langauges/TANGRAM%2005-10_en.pdf >
- SUTTON, Faye, *The School Council – A Children's Guide*, Save the Children, 1999.
- The United Nations Secretary General's Study on Violence against Children: <<http://www.unviolencestudy.org/> >
- *Seven Good Reasons for Building a Europe with and for Children*: Council of Europe, 2006: <http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/publications/Default_en.asp>
- The United Nations Secretary General's Study on Violence against Children: www.violencestudy.org

.....

Pàgines web d'utilitat

- L'Association Themis: <<http://www.grainedecitoyen.fr>>
- Child Rights Information Network: <<http://www.crin.org>>
- Children as Partners Alliance (CAPA): <<http://www.crin.org/childrenaspartners>>
- Children's Rights Alliance for England (CRAE): <<http://www.crae.org.uk>>
- Save the Children: <<http://www.savethechildren.net>>
- UNICEF: <<http://www.unicef.org>>

.....

Referències

- 1 Desenvolupada per ARNSTEIN, Sherry R.: *A Ladder of Citizens Participation*, JAIP, vol 35, núm. 4, 1969, p. 216-224: <<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>>
- 2 *Building a Europe for and with Children, Children and young people's preparation seminar*, Consell d'Europa, Mònaco, 2006, p.16
- 3 DÜRR, Karlheinz, *The School: A democratic learning Programme Education for Democratic Citizenship DGIV/EDU/CIT (2003)* 23 final, Consell d'Europa, 2004.
- 4 *Recommendation Rec(81)18 of the Committee of Ministers to Member States concerning Participation at Municipal Level*, Consell d'Europa, 1981.
- 5 Vegeu Young London Kids: <<http://www.london.gov.uk/young-london/kids/have-your-say/index.jsp>>
- 6 *DIY Guide to improving your community – Getting children and young people involved*, Save the Children, Escòcia, 2005.
- 7 *Learning to Listen, Core Principles for the Involvement of Children and Young People*, Departament d'Educació, CYPU, Regne Unit, març 2001.
- 8 Vegeu *The United Nations Secretary General's Study on Violence against Children*.
- 9 *Promoting Children's Participation in Democratic Decision making*: UNICEF, Centre de Recerca Innocenti, Florència, 2001.

